

גיליון 6

"זְדַבַּרְתָּ בָּם"

וּשְׁנַנְתֶּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, דְּבָרִים פָּרוּ וּפְסוּק ז

ג' כסלו תשס"ז * 24 בנובמבר 2006 **פרשת השבוע למשפחה**

המים כסמל ההתיישבות

בב' בכסלו תרס"ח, 27 בנובמבר 1897, שבת פרשת תולדות, נולד שמחה בלאס. שם זה מוכר הרבה פחות מגיבורי תרבות ישראלים רבים, אך מפעליו ידועים לכל: הוא תכנן מפעלי מים עיקריים בארץ לפני קום המדינה, שימש כיועץ הממשלה לענייני מים, והיה ראש המתכננים של המוביל הארצי. זוהי תרומתו הגדולה למפעל הציוני.

מצוקת המים באחת המדינות הכי עניות במים בעולם לא נולדה אתמול. כבר בפרק כ"ו של ספר בראשית מסופר על מאבקו של יצחק על הבארות שחפרו הוא ואברהם לפניו, מול הפלשתים ורועי גרר. יצחק מרגיש את אחיזתו בארץ מהרגע שהוא מצליח לחפור באר בלי לריב עם שכניו. כך נוסדה רחובות המקראית: "וַיַּחְפֹּר פְּאֵר אַחְזָרָת, וְלֹא רָבוּ, עָלֶיהָ; וַיִּקְרָא שְׁמָהּ, רְחֵבוֹת, וַיִּאמֶר כִּי-עָמְהָ הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ, וּפְרִינֵנוּ בְּאֶרֶץ" (בראשית כ"ו, כ"א). מיצחק ועד שמחה בלאס, אחיזה במשאבי המים תמיד היו סמל להתיישבות בארץ ישראל.

דוא"ל [המערכת לרעיונות ולתגובות:](mailto:vedibartabam@gmail.com)
vedibartabam@gmail.com

פרשת תולדות

הנושאים בפרשה ופסוקים מרכזיים:

הולדת התאומים ליצחק ולרבקה (כז), וימלאו ימיה ללדת והנה תזמם בבטנה: ויצא הראשון אדמוני כלו כאדרת שער ויקראו שמו עשו: ואחרי כן יצא אחיו ידו אחזת בעקב עשׂו:

יעקב קונה את הבכורה מעשו אחיו (ל) ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי ערף אנכי על כן קרא שמו אדום: (לא) ויאמר יעקב מכרה כיום את בכרתך לי: (לב) ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכרה: (לג) ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבע לו וימכר את בכרתו ליעקב: יצחק ורבקה בגרר (כו, ז) וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי הוא כי ירא לאמר אשתי פן יחרגני אנשי המקום על רבקה על רבקה כי טובת מראה הוא: ברכת ה' ליצחק (כד) וירא אליו ה' בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל תירא כי אתך אנכי וברכתך וחרבתי את זרעך בעבור אברהם עבדי:

יצחק מבקש לברך את עשו. רבקה מפעילה את יעקב, והוא מקבל את ברכת עשו במרמה

(כו, ז) ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שומעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר: (ז) הביאה לי ציוד ועשה לי מטעמים ואכלה ואברככה לפני ה' לפני מוֹתִי: (ח) ועתה בני שמוע בקולי לאשר אני מצוה אותך: (ט) לך נא אל הצאן וקח לי מטעם שני גדיי עזים טובים ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר אהב: (י) וחבאת לאביך ואכל בעבר אשר יברך לפני מוֹתִי: (יא) ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק: (יב) אחי ימשיני אבי וחייתי בעניני כמתעתע וחבאתי עלי קללה ולא ברכה: (יג) ותאמר לו אמו עלי קללתך בני אך שמוע בקולי וזך קח לי:

גוסטאב דורה (1832-1883) צייר צרפתי שנטה בציוריו לדרמתי ול גרסטוקי. התפרסם בציורי התנ"ך שלו, באירוי וספרים של רבלה, בלזק, דנטה ולספרו המיתולוגי של סרוונטס "דון קישוט".

בלימוד השבת נתמקד בהשלכות של ברכת יצחק לבניו

שאלות לחשיבה ולשיתוף

אי שקט שרר בין עשו ליעקב עוד ברחם אמם. נראה כי מרגע לידתם הם היו בתחרות זה עם זה, שבמהלכה יעקב קונה את הבכורה מעשו אחיו. קראו את פרק כז המזמן נושאים לשיחה משפחתית. בחרו שתיים-שלוש שאלות ושוחחו ביניכם:

1. האם אתם חושבים שרבקה ידעה שיעקב קנה את הבכורה מידי עשו אחיו?
2. האם אפשר בכלל לקנות בכורה?
3. מה יכול היה יעקב לעשות כאשר פנתה אליו אמו?
4. מה אפשר ללמוד מרבקה מקטע זה? מה אתם הייתם עושים במקומה ולמה?
5. מה דעתכם על המיקום שלכם במשפחה? האם הייתם מעדיפים להיות במיקום אחר? איזה?

הנולד הראשון נקרא "בכור". הראשון לאמו מכונה גם "פטר קָחָם", כלומר היציאה הראשונה מן הָרָחֵם. לבכור היה מעמד חשוב בקרב העמים הקדמונים והיה זכאי

לברכה מיוחדת של אביו וקיבל פי שניים בירושת אביו. במשפחת האבות היורש הוא בדרך כלל דווקא הבן הצעיר ולא הבכור, אך במקרים אלה מדובר על ירושה "רוחנית", על מימוש של ייעוד, אשר אינם תלויים בגיל כרונולוגי. חוקרים סבורים שנוהג זה מסתמך על "משפט הצעירה", המוכר מחוקי המזרח הקדמון, אשר נותן זכויות יתר לצעיר. אחרים רואים בכך מגמה של התורה להעביר את הדגש לבחירה בהתאם לכשרונות וזכויות. (אתר "מקרא-גשר")

פעילות

המחזו את הקטע. תנו גם לילדים לשחק את דמותם של רבקה ויצחק. ספרו לילדים על ריב ביניכם לבין אחיכם או על "ברוגז מיתולוגי" משפחתי, אם קיים. נסו לקנות את המקום הרצוי לכם מבני המשפחה. מה תציעו בתמורתו? הסתכלו על הציור של דורה. מה הוא מבליט בדמותם של יצחק ורבקה? מה עושה רבקה בציור? ממה היא חוששת? ציירו ציור שמבליט חלק אחר בפרק. ציירו ציור משותף המשנה את הסיפור.

ולסיום (להורים)

מדוע עוסק הסיפור המקראי בנושא זה? מה יש לנו ללמוד ממנו? בכל משפחה יש ריבים, בכל משפחה יש תחרות, כעס, קנאה ולפעמים גם העדפת ילד אחד על פני אחיו או אחותו. התורה כתורת חיים באה ללמד אותנו על החיים גם באמצעות טעויותיהם של אבותינו. הטרגדיה של סיפור זה היא שייצחק ורבקה לא לקחו בחשבון את תוצאות מעשיהם. רבקה, שחטאה בכך שדאגה לבנה הצעיר על חשבון בנה הבכור, שילמה מחיר כבד למעשיה. עליה ניתן לומר "ניבאה ולא ידעה מה ניבאה". כששואל אותה יעקב: "אֵלֵי יְבוֹשֶׁנִי אָבִי וְחַיִּיתִי בְּעֵינָיו כְּמִתְעַתֵּעַ וְחִבַּאתִי עָלַי קָלָלָה וְלֹא בָרַכָה." היא עונה: "עָלַי קָלָלָה בְּנִי אֵךְ שָׁמַע בְּקִלְי וְלֹךְ קַח לִי". היא משלמת את המחיר למעשיה. כשהיא שומעת שעשו הכועס מתכנן להרוג את אחיו היא מייצעת ליעקב לברוח אל לבן אחיה, לחרן. המחיר ששילמה הוא באבדן קרבת בנה האהוב ובקשר שהורע עוד יותר בין ילדיה. (על המחיר ששילם יעקב למעשה זה נלמד בפרשות הבאות.)

אם כן, מה יש לנו כהורים ללמוד מסיפור זה?

שבת שלום

טובה אביחי-קרמר

לא עושה זאת וכשיעקב חוזר מגלות חרן, עשו מקבל את פניו בכבוד ובשמחה.

לא המורות שלנו המציאו את המסר אודות רשעות עשו וישמעאל מול צדיקות האבות. באגדות ובאימרות חז"ל ברורה הדיכוטומיה. כאשר כתוב על ישמעאל שהוא מצחק את אחיו, העילה לגירושו, חז"ל מפרשים זאת לחומרה מרבית וחכם אחר חכם מדביקים לישמעאל מעשי רצח, פריצות, ועבודת אלילים (בראשית רבה נג יא). לגבי עשו אף עוד יותר, על כל קוצו של יו"ד בפרשת 'תולדות' תולים חז"ל הררים של מעשים רעים (לדוגמה בראשית רבה סג יב), וכל מעשה טוב שלו זוכה להסבר שלילי – למשל בפרשת 'וישב' כשעשו בוכה מחבק ומנשק את יעקב, אומרים חז"ל שהסיבה לכך היא שלמעשה עשו

חז"ל על עשו

כשהיינו ביסודי הכל היה פשוט – יש טובים ויש רעים. ובספר בראשית המסר היה ברור – יצחק הוא הטוב וישמעאל הרע, יעקב הוא הטוב ועשו (ואחר כך לבן) הוא הרע. אולם כאשר מסתכלים על פשוטו של מקרא, התמונה יכולה להצטייר אחרת. אמנם ישמעאל ועשו הם אנשי שדה שיודעים להשתמש בכלי נשק ולא יושבי אהלים, אך אין סימן לכך שהם השתמשו בנשקם לרעה. לעומת זאת עוברות עליהם חוויות לא פשוטות כלל דווקא מצד קרוביהם הצדיקים לכאורה. ישמעאל מגורש מביתו למדבר על ידי אביו. ואילו עשו, ברכתו נגזלת ממנו במרמה על ידי אמו ואחיו. עשו אמנם חושב להרוג את אחיו יעקב כנקמה אך

העמותה לקידום החינוך
על פי עקרונות קשה

ישראל בין לאומיות לאוניברסליזם

"שְׁנֵי גֵ'יִם בְּבִטְנִי, וְשְׁנֵי לְאָמִים, מִמֵּעַיִן יִפְרְדוּ; וְלֹא אֶם מְלֵאִם יִצְמָן" (בראשית כה, כג). זה מה שנאמר לרבקה כשהיא הרגישה צביטות בבטן עקב הריונה. התלמוד הבבלי מפרש את האמירה הזאת כמלחמת תרבות שעומדת להתרחש לאורך כל ההיסטוריה. וזהו לשונו: "אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן ישבו שתיהן אל תאמן חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן" (מגילה דף ו, עמוד א). עשו, לפי חכמי הגמרא, הוא האב הרוחני של הרומאים ומכאן של העולם המערבי. בציטוט לעיל לא מדובר, כמובן, בערים הפיזיות בלבד או בשליטה על המזרח התיכון, אלא הכוונה לתפיסות העולם שחכמי הגמרא ראו כמנוגדות זו לזו. לא ייתכן שהתפיסה של האימפריה הרומית ושל ישראל יקרו גם יחד, אחת מהן תמיד תהיה נר לרגלי העולם. מיותר לומר שלתפיסת היהדות, המוסר והאתיקה צריכים להילמד מישראל. אין

מקום למוסר יחסי או להבנות שונות של מהו המוסר בהתאם לנסיבות או לציוויליזציות. עם זאת, מול האמירה הזאת, הבלתי מתפשרת באשר לקיומו של מוסר אוניברסלי, לא מותרת היהדות על תפיסת עולם מורכבת יותר. כשמבקש יצחק, שני פרקים מאוחר יותר, לברך את עשו, ונכנס יעקב במקומו, הוא אומר לו: "הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב, וְהַיְדִים, יְדֵי עֲשָׂו" (בראשית כז, כב). השאלה שעולה מהטקסט היא האם יעלה על הדעת שיצחק יכול היה להתבלבל בין בניו בגין עיוורונו? על כך אומרת הגמרא: "הקול קול יעקב – אין לך תפלה שמועלת שאין בה מזרעו של יעקב. והידיים ידי עשו – אין לך מלחמה שנוצחת [כלומר שמנצחים אותה] שאין בה מזרעו של עשו" (גיטין דף נ"ז, עמוד ב). כלומר, יש התייחסות לעולם שונה בתכלית מזה של ישראל, שאלמלא המפגש איתה וההתמודדות איתה באופן רציני, לא תתכן ברכה מושלמת וקיום מה שמובטח על ידי הנביא ישעיה (ב, ד): "לֹא-יִשָּׂא גֹי אֶל-גֹּי חֶקֶב, וְלֹא-יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה".

בן לנדאו

וכמשתמע מזה, בנו, הוא חיובי. גם אצל ילדים זה כך, בשלב בניית הזהות הם מחלקים את הכל באופן דיכטומי – טוב ורע, חזק וחלש.

בשנה האחרונה חוזרת ההכרה שקיומנו כעם עלול להיות מוטל בסכנה. אולם על אף זאת לא ברור האם האסטרטגיה של חלוקת העולם לטוב ורע היא האסטרטגיה המועילה. כאנשים מבוגרים וכאומה מפותחת, לעתים דווקא ההכרה המורכבת יותר תוכל לתרום לעתידנו. ההכרה בכך שיעקב לא תמיד הוא המסכן והטוב, ושלא תמיד עשו שונא ליעקב, ושישמעאל הוא אמנם אוהב בנשק, אך כשהוא מגורש מביתו הוא גם אומלל ופגוע ודווקא גירושו למדבר גורם לו להיות "רובה-קשת". ככל שנשכיל לראות את אחינו-שכנינו-אויבינו בצורה מורכבת יותר, יתכן שנשכיל למצוא דרך לחיות עמם אם לא בשלום לפחות בביטחה.

ישי להמן

אב לתלמידה בכיתה א' קשת

בית ספר בן גוריון

רצה לפגוע בצווארו של יעקב, אך אלוהים הפך את הצוואר לשיש וסיכל את המזימה. שלא לדבר על לבן שאנו אומרים עליו בהגדה של פסח שהוא אף גרוע מפרעה. כמובן שלגבי יעקב חז"ל מתייחסים בדיוק להפך ומטהרים אותו מכל אשמה.

מה הסיבה להיטפלות של חז"ל לישמעאל ובמיוחד לעשו? יש לזכור שישמעאל נקשר ליושבי המדבר הערבים והפך למטאפורה למוסלמים ואילו עשו הפך למייצגה של האימפריה הרומאית ולאחר מכן לשליטה החדשה של העיר על גדות נהר הטיבר, הלא היא הכנסייה הנוצרית. לעומת זאת יעקב הוא ישראל. כאשר עם נלחם על זהותו ועל חייו כנראה שאין בכרה. האחר הופך להיות מוקד הרשע ואנו למקור כל הטוב, צדיקים ללא רבב, ולכן חז"ל אשר בימיהם היהדות הייתה תחת לחצם של הנוצרים לא מותירים מקום לספק: עשו היה רע וכל מה שקרה לו מגיע לו, וגם יעקב הוא חד ממדי – אין במעשהו דופי והכל בו,

העמותה לקידום החינוך
על פי עקרונות קשת

השבוע בגן קשת

מדי יום ששי, קבוצת ילדים בגן [בכל שבוע קבוצה אחרת כמוכן] אופה או מבשלת.

תחילה חילקו ילדי הקבוצה את המטעמים לכל ילד, אבל אז התלוננו ההורים שהילדים לא נותנים להם אפילו לטעום, לקחנו זאת לתשומת לבנו, הכפלנו את הכמויות, ומאז בסוף היום נהנים מהתוצרת כל ילדי והורי הגן.

פעילות הבישול והאפייה מעשירה את הילדים בתחומי התפתחות רבים: אוריינות: חשיפה למוצרים שונים, הבנת מבנה המתכון, ניסיונות קריאה ויצירת חוברת מתכונים.

מוטוריקה: ככל שהילדים מתנסים יותר בלישה, סחיטה, הקצפה, קליעה, חיתוך, ערבוב ועוד, הם משכללים יותר את מיומנויות הידיים שלהם. רגשית: הנאה, סיפוק, הצלחה וכמובן העלאת הביטחון העצמי – כולם אוכלים את מה שהם הכינו.

חברתיות: ממתנים לתורם, מתאפקים, ובעיקר – משתפים פעולה כקבוצה. שכלית: הילדים מגלים את החוקיות הקשורה בצירוף רכיבים שונים והפיכתם לדבר אחד, לומדים מושגי גודל, משקל, נפח, מצבי צבירה. מתנסים בפעולות מתמטיות [הכפלת מתכון, מדידת חצי כוס וכו'].

לסבתא של נטע עץ של קלמנטינות. בשעת החצר הילדים קולפים [פעולה מוטורית נהדרת! תנו לילדים לקלף קלמנטינות עבור כל בני המשפחה] ואוכלים, ובכל זאת נשארות לנו המון קלמנטינות, אז החלטנו להכין עוגת קלמנטינות.

עוגת קלמנטינות:
עוגה בחושה, קלה מאוד להכנה, אפשר להחליף את מיץ הקלמנטינות במיץ תפוזים.

לתוך קערה גדולה יש להכניס:
כוס וחצי קוקוס
כוס סוכר
2 כוסות קמח רגיל
שקית אבקת אפיה
לבוש ביחד
להוסיף כוס שמן קנולה
כוס מיץ קלמנטינות טרי סחוט ומסונן
2 ביצים שלמות
כוס מים חמים

לערבב היטב עד למיזוג החומרים.
ליצוק לתבנית ולאפות בחום 175 מעלות כ-40 דקות.
צבע העוגה זהוב חום.
להוציא את העוגה ולחורר אותה במזלג.
לצקת מיד כשהעוגה חמה סירופ מ-
רבע-שליש כוס מים + 2 כפות דבש
שמרתיחים על הגז

בתיאבון!

מעוניינים לדעת יותר
על קהילת "גשר"
המשותפת לדתיים וחילונים
ועל מוסדות החינוך "קשת"?

התקשרו לאסף: 050-8560804

הזמנה

במלאת 59 שנים ליום שבו החליטה
עצרת האומות המאוחדות על סיום המנדט
הבריטי בארץ ישראל ועל תוכנית חלוקת
הארץ לשתי מדינות עצמאיות

הנכם מוזמנים לערב לימוד
משותף לכבוד יום כ"ט
בנובמבר.

נפגש ב-29 בנובמבר, יום
רביעי בערב בשעה 21:00,
באולם שבמחלקת חינוך,
רחוב רוטשילד מול המוזיאון.

הנושא: "ישראל והאומות"
- היחס של ישראל לאומות,
ויחס האומות אלינו.

אל תחמיצו!

ללימוד וליאיר
ג'קסון
מזל טוב להולדת
בנכם
* אור *

העמותה לקידום החינוך
על פי עקרונות קשת